

bn van Ajen
Wolendrecht-
stiaal 26.

~~Majo~~ 97
Mauanne → 10

in het leninisme.

Inleiding.

De bolsjewistische partij trad vóór de wereldoorlog in Rusland op als de ~~afgevaardigde~~ ^{afgevaardigde} van het radikale marxisme. Terwijl bij de mensjewiki gelijksortige strekkingen als in het west-europese reformisme sterk naar voren kwamen, ^{geestelijke} ~~geestelijke~~ het bolsjewisme in verbinding met het radikale, zich op het marxisme beroepende deel van de westeuropese arbeidersbeweging. Tijdens de oorlog ging ^{samen} ~~samen~~ ^{de} ~~de~~ (b.v. in ~~de~~ kongres ^{sen} van Zimmerwald en Kienthal) met de linksradikale groepen, die in de westerse landen het marxistische beginsel van de klassenstrijd ^{durende} ~~durende~~ de oorlog hoog hielden. ^{In dan} ~~In de russische revolutie hebben de bolsjewiki,~~ ^{in de russische revolutie hebben de bolsjewiki,} de naam: kommunistiese partij hadden aangenomen, hierdoor overwonnen, dat bij de klassenstrijd van de arbeiders tegen de bezittende klasse tot richt- ^{golden} ~~golden~~ hoer van al hun handelen namen. Zo ^{meest} ~~meest~~ Lenin en zijn partij prakties en theoreties ^{als} ~~als~~ de beste en succesvolle verdediger van het marxisme, ^{kwam} ~~kwam~~ bekend. Daarna ^{stelling} ~~stelling~~ trad echter steeds meer een tegenspraak naar voren. In Rusland ^{als een verwijdering)} ~~als een verwijdering)~~ ^{maar} ~~maar~~ konsolideerde zich het staatskapitalisme, niet ^{in de richting van,} ~~in de richting van,~~ ^{doet} ~~doet~~ in overeenstemming met de door Lenin (b.v. in "Staat en Revolutie") verkondigde beginselen. Boven het proletariaat ontwikkelde zich een burokratie als ⁿ ~~n~~ ^{nieuwe} ~~nieuwe~~ heersende en uitbuitende klasse. ^{Maar hegelijkheid} ~~Maar hegelijkheid~~ ^{beveend} ~~beveend~~ werd het marxisme ^{gepropageerd} ~~gepropageerd~~, en zijn oudste vergeten geschriften werden door het "Marx- ^{door} ~~door~~ ^{nieuwe} ~~nieuwe~~ ^{berikbaar} ~~berikbaar~~ Engels" Instituut te Moskou ⁱⁿ ~~in~~ uitstekende ^{beruitgaven} ~~beruitgaven~~ voor de wereld ^{tegen-} ~~tegen-~~ ^{Tot} ~~Tot~~ gemaakt. ^{met} ~~met~~ de zich op Marx beroepende kommunistiese partijen, die ^{uw} ~~uw~~ met de russiese regering ^{verbonden} ~~verbonden~~ ^{zijn,} ~~zijn,~~ ^{geraakt} ~~geraakt~~ het kommunisme van het ^{ander} ~~ander~~ grootkapitalistiese verhoudingen levende proletariaat van West-Europa steeds meer in tegenstelling, het meest konsekwent in het radenkommunisme. ^{en} ~~en~~ ^{opheldering} ~~opheldering~~ ^{is,} ~~is,~~ die zich van ^{de} ~~de~~ politieke inzichten over alle gebieden van het maatschappelijk leven en denken uitstrekken, is

men onklaar. Daarom is ~~in de overige wereld~~ de duitse uitgave van Lenin's
nodig om in de overige wereld de ~~wijsgerige~~ ^{filosofische} grondslagen, ^{van het marxisme} waarop de kom-
stieese partij ~~berust~~, ^{steunt} te verbreiden. ^{de zijde} Wanneer van alle kanten de beteke-
van Lenin's boek op zulke ^{een} wijze naar voren wordt gebracht, is het duide-
dat een beoordeling van het partijkommunisme der derde internationale
grondig kan zijn zonder deze filosofiese grondslagen nader te behandelen.
zal hier ~~dan niet~~ worden gedaan. Dat is echter niet mogelijk zonder eerst
de ontwikkeling van het marxisme, op het natuurwetenschappelijk materialis-
op de in tegenstelling daartoe, ~~naar~~ ^{bi} ~~van~~ ^{beginnende} Mach ~~uitgegane~~ nieuwe ontwikkeling
natuurfilosofie in te gaan.

I Het marxisme.

Men kan de ontwikkeling van de marxse opvattingen tot die welke wij tans
kisme noemen, niet begrijpen als men ze niet in samenhang met de de maat-
appelijke en politieke ontwikkeling van die tijd ^{beschouwt} ~~behandelt~~. Het was de tijd
het opkomende kapitalisme in Duitsland. Daardoor ontstond een toenemende
positie tegen het bestaande regeringsstelsel, het vorstelijk absolutisme.
opkomende burgerij had ^{vrijheid voor} ~~handels~~ ^{nydscheit} en ~~ambachtsvrijheid~~ nodig, wetten voor
er belangen, een haar ^{gedienstige} ~~gewillige~~ staatsmacht, een parlement, ^{ten veronigings} ~~persvrijheid~~,
^{id van vergadering} die strijd voor die burgerlike belangen onbelemmerd te kunnen voeren. Zij
oelde zich gedwarsboomd en onderdrukt door de kabinetsregering, door de
acht der politie, door de perscensuur, ^{die} ~~welke~~ elke kritiek op de regering
erdrukte. De strijd, die later in de revolutie van 1848 ^{prakties} losbrak moest eerst
teoretiese strijd worden gevoerd, als ^{een} ~~het~~ opbloeien van nieuwe denkbeelden,
kritiek op de oude opvattingen. Deze kritiek, die zijn woordvoerders in
jongen, burgerlike ^{intelligentia} ~~intellektuelen~~ vond, richtte zich ⁱⁿ ~~er~~ de eerste plaats
gen de godsdienst en de Hegelse filosofie.

wikkeling, in de mens ^{in de vorm die} wederom tot zelfbewustzijn ~~kwam~~, was de filosofische ~~ontwikkeling~~ ^{sedert} vorming van het kristendom, ~~zoals het met de restauratie van 1815 over-een-~~
De overgeleverde ^{religie} godsdienst was altijd de theoretische grondslag en recht-
vaardiging ^{van een} overgeleverde klasseheerschappij. Met een kritiek ^{van de religie,} der gods-
dienst, ^{voornamelijk in haar filosofische} ~~namelijk in zijn wijsgerige~~ vorm moest de strijd daarom in ^{verkeerde gedaante} ~~onverwachte~~
~~omvang~~, toen een onverbloemde politieke kritiek nog onmogelijk was.

was het werk der jong-hegeliaanse groep omstreeks 1840, waarin de jeugdige
Marx opgroeide om weldra ^{voor} ~~in de eerste rij~~ te staan.

Marx had ~~zich~~, tijdens zijn studie, ^{zichal tegen de Middelen} ~~onwillig~~ de geweldige kracht ^{van de} ~~de~~ Hegel-
denkmethode ^{gewonnen} ~~moeten ondergaan~~ en deze grondig in zich opgenomen. Dat daarbij
de ^{bodem} ~~ondergrond~~ van zijn bewustzijn een neiging tot materialisme aanwezig ~~was,~~

wellicht uit de ~~tegenstand-z~~ het onderwerp van zijn doktors ^{dissertatie} ~~verhandeling~~
afgeleid, een vergelijking van de beide ^{grote} ~~grootste~~ materialistische filo-

sofen der oudheid, Demokritus en Epikurus. Daarop riep de oppositionele Rijn-
landse ^{bourgeoisie} ~~burgerij~~ hem naar Keulen als redakteur van een pas opgericht blad.

Werd hij in alle praktische ^{vraagstukken} ~~van~~ ~~wagen~~ van ~~het~~ de politieke en maatschap-
pelijk strijd betrokken; zo bekwaam voerde hij de strijd, dat het blad na een
tijd verboden. ^{toen was het, dat} ~~Te dien tijde~~ ~~deed~~ Feuerbach in zijn werken de beslissende

op naar het materialisme; hij schoof het fantastische gedachtensysteem van
Hegel kortweg ter zijde, ging tot de eenvoudige, alledaagse ervaring terug
en verklaarde de godsdienst als een menselijk produkt. Engels sprak nog veertig
jaar later van de bevrijdende werking der werken van Feuerbach en van de geest-

lift, ^{die} welke deze nieuwe opvatting ~~ook~~ ook bij Marx, ondanks krities voorbehoud
verwekte. Voor Marx betekende ^{dit} ~~het~~, dat de aanval nu in plaats van ^{tegen} ~~tegen~~ het
idealistische beeld ^{tegen} de aardse werkelijkheid ^{gericht} ~~was~~ ^{worden} ^{in 20} ~~schreef~~

in 1843 in zijn opstel "Ter ^{Ter} ~~Ter~~ Hegelse Rechtsfilosofie":

van de een of andere soort aannemen...
ping van ~~op de een of andere wijze aannemen~~ vormde het kamp van het
isme. De anderen, die de natuur als het oorspronkelijke beschouwden, behoten
e verschillende scholen van het materialisme." (L. Feuerbach S 13-14)

~~lechts~~ dat de menselijke geest aan het stoffelijk orgaan der hersenen ge-
is, doch dat ook de mens met zijn hersenen en zijn geest met de overige
nwereld en de anorganiese natuur samenhangt, was voor Marx en Engels een
fsprekende waarheid. Dit is aan de verschillende "scholen van materialisme"
n. Wat het bijzondere marxse materialisme vormt, moet uit de verschillende
dschriften ~~ganc~~ ^{die} ontleend worden, ~~welke~~ ^{vraagstukken} zich met de praktische
litiek en maatschappij bezig hielden. Voor Marx was het materialisme als
chting een werkmethode. Marx ~~behandelt~~ ^{Schrijft} in deze geschriften ~~geen~~ ^{niets over} filosofie,
gt niet het materialisme als ~~wijsgerig~~ ^{filosofisch} stelsel neer, ~~doch~~ ^{maar} hij wendt het
ls ~~studie~~ ^{ter} methode ~~ter~~ ^{beschouwing van de} wereld en bewijst daarmee zijn juistheid. Zo vernie-
hij in ~~de~~ ^{het} aangehaalde opstel de Hegelse rechtsfilosofie niet door filo-
se uiteenzettingen, ~~doch~~ ^{maar} door een vernietigende kritiek op de duitse o
nden.

De materialistische methode bestaat ~~hierin~~ ^{daarin}, dat in de plaats van spitsvon-
den en diskussies over abstracte begrippen de studie treedt van de
elike, materiële wereld. Feuerbach was daarin reeds voorgegaan, doordat
van de godsdienstige voorstellingen en begrippen op de werkelijke, levende
sen als hun oorsprong terugging..Nemen we enkele voorbeelden om te zien
dat betekent. De ~~te~~ ^{theolog} ~~gedeelte~~ knoopt aan de stelling: de mens wikt, ~~en~~
beschikt een ~~behandeling~~ ^{ver} vast over de almacht gods; de materialist onder-
kt, waarom het ~~het~~ ^{zo} resultaat dikwels anders is dan de mens dacht en vindt
in de maatschappelijke werking ~~der~~ ^{van} warenruil en ~~der~~ konkurrentie. De poli-
s spreekt over de voortreffelijkheid ~~der~~ ^{van de} vrijheid of van het socialisme;

De filosoof tracht door spitsvondigheden over het wezen van de tijd uit
ken of er een absolute tijd bestaat; de materialist vergelijkt de klokken
acht daardoor vast te stellen of ~~het~~ ^{men} ondubbelzinnig ^{kan} te beslissen, ~~valt~~,
wee gebeurtenissen gelijktijdig, voor of na elkander plaats vinden.
Feuerbach wendde dus de materialistische methode aan, ~~wijl~~ ^{waar} hij van de ~~gods-~~ ^{religieuze}
~~tige~~ voorstellingen en begrippen op tot de levende mensen als hun oorsprong
ging. Of zijn materialisme konsekwent door te voeren zou zijn, zou daar-
hangen, of hij met deze methode het sukses zou hebben tot een volkomen
begrip van de ~~godsdienst~~ ^{religie} te geraken. Heeft het materialisme geen sukses,
en de samenhangen onklaar en duister, dan kan het zich niet handhaven en
gaat steeds de terugval in het idealisme. Marx ~~wees er op~~ ^{beweest} dat ~~ook~~ het
~~beginsel~~ ^{beginsel} van het teruggaan tot de levende ~~mensen~~ ^{(ter verklaring) voldoende} niet ~~te bereiken~~ is.
Zijn stellingen over Feuerbach formuleerde hij in 1845 het verschil ^{tussen}
opvattingen. Nemen wij eerst deze: „Feuerbach lost het ~~godsdienstige~~ ^{religieuze} wezen
et menselijke wezen op. ~~Dech~~ ^{Maar} het menselijk wezen is geen ~~bij~~ ⁱⁿ het enkele indi-
~~viduele~~ ^{bestaan} abstraksie. In zijn werkelijkheid is hij het geheel der maatschap
like verhoudingen" (Stelling 6) "Zijn arbeid bestaat ~~daarin~~ ^{daarin} de ~~godsdienstige~~ ^{religieuze}
id in haar wereldlike grondslagen op te lossen. ~~Dech~~ ^{Maar} dat ~~is~~ ^{het} wereldse fun-
ent zich van zichzelf losmaakt en zich een zelfstandig rijk in de wolken
beeldt, is slechts uit de ~~verschurdheid~~ ^{zelf} en het met zichzelf in tegenspraak
van deze wereldlike ^{se} grondslag te verklaren. Deze zelf moet dus ~~zowel~~ ^{zowel} op
op zichzelf ~~zowel~~ ^{zowel} als in haar tegenstelling begrepen, als prakties gerevolutin
neerd worden" (Stelling 4). Kortom, de mens kan slechts als maatschappelijk
(begrepen worden). Van de enkele mens moet naar de maatschappij worden over-
gaan en dan moeten de tegenstellingen van ~~die~~ ^{deze} maatschappij, waaruit ~~die~~ ^{de religie} gods-
dienst ontstaat, opgeheven worden. De werkelijke wereld, de ~~zinnelijke~~ ^{zintuigelijke} mate

staat altijd op achtergrond de Natuur, waarop die maatschappij berust ~~en~~
zij het de ~~omgevende~~ ~~veranderlijke~~ deel is.

In het in 1845-46 ~~gemaakt~~ ^{vervaardigde} ~~opgestelde~~ ^{gemanuscript} handgeschief "De duitse ideologie"

van het deel over Feuerbach ~~eerst~~ ^{pas} in 1925 door de zorgen van Rjazanoff,
eenmalige leider van het Marx-Engels instituut te Moskou, ^(het werd gepubliceerd) en als geheel

~~32~~ ^{het lijk zag, vindt men} ~~word gepubliceerd~~, bevindt zich de uitwerking van deze stellingen.

s een ~~blijkbaar~~ ^{volg neergeschreven, maar schitterende} ~~soel~~ ~~ontworpen~~, ~~doch~~ ~~wondergeede~~ uiteenzetting van alle
men

like gedachten over de ontwikkeling der maatschappij, die zich later in
at proletarisch strijdschrift in "Het kommunistisch manifest" ~~aantroft~~, en

eknopt-theoretische formulering in het voorwoord ~~der~~ ^{van "Ter} "Kritiek ~~des~~ ^{op de politieke} Staatshuis -

landes" ^{"aanheft"} ~~in~~ Het richt zich ~~op~~ ⁱⁿ de eerste plaats tegen de heersende theoretische
^{spreekt} ~~ting~~, die slechts ~~over~~ het bewustzijn als schepper en over ideeën ~~handelt~~,

zich uit elkander ontwikkelen en de wereldgeschiedenis bepalen. Deze worden

ok zeer verachtelijk behandeld: "de ~~nevelbeelden~~ ^{nevelvormingen} in de ~~menselijke hersenen~~ ^{hersenen der mensen}",

~~of~~ ^{of} ~~noddrakelijke nevelsagen~~ ~~eedwellige~~ ~~sublimaat~~ van hun materiële, empirisch konstateerbare en aan
^{voorwaarden} ~~ie~~ ~~le~~ ~~veronderstellingen~~ ~~gebonden~~ levensprocessen" (zijn). (De duitse ideolo

S 16) Het ~~gaat~~ ^{ging} er om met volle nadruk de werkelijke wereld, de materiële ^{de}

ries gegeven wereld voorop te stellen als de oorsprong van alle ideologie
evenzeer keert ~~het~~ ^{dat} ~~zich~~ ^{daar aan het} tegen wat tot ~~nu~~ ^{de} toe materialisme was, dat hem

ddelik in Feuerbach ^(was) ~~gegeven~~ ^{de} ~~werd~~ ^{lyfelijke}. De terugkeer tot ~~levendige~~ ^{lyfelijke} mens ~~met~~

~~lyfelijke~~ ^{lyfelijke} behoeften is juist als protest tegen de ideologie; ~~doch~~ ^{maar hij} ~~deze~~

geen oplossing geven zolang ~~deze~~ ^{hij} ~~slechts~~ de afzonderlijke mens ^{overanderlijk} als ~~lijven~~

abstrakte wezens ^{beschouwt.} ~~behandelt~~. Men kan dan vaststellen, dat de ~~godsdiensstige~~ ^{religieuze vormen}

~~de~~ ^{vormingen} ~~nevelbeelden~~ in de hersenen zijn; ~~doch~~ ^{maar} ~~waarom~~ ^{waardoor} en ~~waarvandaan~~ zij als

id der gedachten optreden, verklaart men niet. De menselijke maatschappij
zijn historische ontwikkeling is de grote, het mensenleven beheersende wer-
kheid; alleen ^{haar} ~~uit hem~~ ^{van de} kan alle geestesleven ~~der~~ ^{van de} mens verklaard worden.

pen te verklaren, vanda de werkelijke mens niet, en dat hij
ijn menselijke algemeenheid zoekt; en daaruit kan men de ideeënwereld niet
aren. Zo moest hij in de ideologie ^{van de} ~~der~~ algemene mensenliefde terugvallen.
zo ver Feuerbach materialist is, komt de geschiedenis bij hem niet voor,
er zover hij de geschiedenis ^{Beschouwt,} ~~in overweging neemt,~~ is hij geen materialist" (S34)
t Feuerbach niet gelukte, ^{aan} ~~daarin~~ is het histories materialisme van Marx in
agd: de ideeën van de mensen uit ^{de} hun materiële wereld te verklaren. Een
terend ^{uitbrekking} ~~verteeg~~ over de ^{historische} ~~geschiedkundige~~ ontwikkeling ^{van de} ~~der~~ maatschappij vindt
wijsgerige ^{filosofische} ~~samenvatting~~ in de stelling!... de mensen, die hun materiële
brenging en hun materiële verkeer ontwikkelen ^{met deze} ~~daarmede~~ ook hun
elijkheid, ook hun denken en de produkten van hun denken." (S16) Deze werke-
id kennen wij slechts door onze ervaring, ^{die} ~~welke~~, voor zover hij de buiten-
d betreft, door middel van onze zinnen tot stand komt. ^{En} ~~daarmede~~ is dan de
heid van het materialisme zelf bewezen. Voor de ^{filosofie} ~~wijsbegeerte~~ als kennis-
^{volgt} ~~vloeit~~ ^{daaruit} ~~voert~~ dit grondbeginsel ~~voert~~: de materiële, empiries vast te
len wereld is de werkelijkheid, die het denken bepaalt.
De grond^{probleem van de} ~~vraag~~ ^{dit:} ~~der~~ kennisleer was van oudher ~~deze~~ welke waarheid ~~kent~~ het
en toe. In de naam "kenniskritiek", ^{die} ~~welke~~ bij de ^{beroopt} ~~van~~ filosofen voor de kennis-
ie ⁱⁿ ~~gebruikelijk~~ is, ligt reeds hun twijfelend standpunt besloten. Daarop
en de 3e en de 5e stelling over Feuerbach betrekking, waarin wederom op ~~het~~
raktiese ^{en} ~~handwijze~~ vande mens als wezenlike inhoud van zijn leven wordt
zen. "De vraag of het menselijk denken ^{tastbare} ~~objektieve~~ waarheid toekomt, is geen
g ^{van de} ~~der~~ theorie, ^{maar} ~~een~~ ^{stuk} ~~praktiese~~ vraag. In de praktijk moet de mens de waar-
d.w.z. werkelijkheid en macht, ^{realiteit} ~~van~~ zijn denken bewijzen" (Stelling 3), Feuer-
a, met het abstrakte denken niet tevreden, wil de aanschouwing; ^{maar!} ~~ook~~ hij
de ^{tuigelijk} ~~zinnelijkheid~~ niet als prakties; menselijk ^{tuigelijke} ~~zinnelijk~~ ^{actieveit} ~~vermogen~~ ^{aan} (stelling 5).
om prakties? Omdat de mens ⁱⁿ de eerste plaats leven moet. Aan dit doel

als
natuur, dan, ~~voor~~ de enkelingen in de maatschappij terecht vinden en handhaven.

~~het vermogen~~
~~de bekwaamheid~~ en ~~het~~ ^{de werkzaamheid} vermogen van het denkorgaan, van ~~het~~ de hersenen
In alle situaties
Op
denen daartoe, ook het denken zelf; denken is een lichamelik vermogen.

~~het leven~~
~~levensgebied~~ benut hij zijn ~~denken~~ ^{denkvermogen, om} daartoe, gevolgtrekkingen uit zijn
vragingen
betreffende en zijn handelen te regelen. De juistheid van zijn gevolgtrekkingen,
de voorwaarde van zijn leven is, wordt ^{door} op die wijze door de feiten van zijn

leven zelf ^{verzekerd} gegarandeerd. Daar het denken een doelmatige aanpassing ^{van} aan het
leven is, komt het ^{maar volgens zijn aard} waarheid toe. Niet in absolute zin, ^{generalisaties} ~~ook~~ uit de aard der
dingen in het algemeen. Uit de ervaring vormen zich instinktief algemeenheden,

die de verwachting ^{bepalen; in de meeste gevallen} bevestigen, meestentijds klopt het, want de mens
leeft in leven, ^{meer} ~~ocht~~ in afzonderlike gevallen is ^{er} ~~het~~ dikwels verkeerd ^{oordeel,} ~~afleef~~,

^{greep} en ondergang. Het leven is een voortdurend proces van leren, aanpassen,
ontwikkelen. De praktijk van het leven is ^{steds} ~~immer~~ de feilloze proef op de
juistheid van het denken. ^{meldden base}

Passen wij dit eerst op de natuurwetenschap toe, die ^{immers} ~~ons~~ in 't bijzonder
al bezighouden. Hier vindt het denken in de praktijk zijn zuiverste, en meest
trakte vorm; ^{daarom} ~~vandaar~~ nemen de natuurfilosofen deze vorm als onderwerp ^{van hun} ~~hanteer~~

beschouwingen en letten niet op de gelijksoortigheid met het denken van alle
menschen in hun dagelike praktijk. Het denken in het natuuronderzoek is slechts
tot een bijzonder ^{beroep} ~~vak~~ ontwikkelde deelarbeid in het geheel van het maatschap-

lik arbeidsproces. Dit arbeidsproces vereist een nauwkeurige kennis ~~de~~ ^{van de}
natuurverschijnselen en hun ^{werking} ~~sa~~ menking in regel om ze in de techniek met
hieraan ^{spelling} ~~vaststelling~~ ^{resultaat toe te passen.} van het gevelg aan te wenden. Het vaststellen van deze
^{van te vorm vastgesteld}

gevels uit bijzondere, daartoe dienende ^{eride} ~~er~~ ervaringen is de taak van bijzondere
wetkiedenis. Voor dit natuuronderzoek geldt ~~se~~ eveneens, dat de praktijk, hier
toets experiment, de toetssteen der waarheid is. Ook hier geldt, dat de gevonden

...grijpen der menschen... ^{veelster ook} voortdurende ^{voortgang van de} ~~verandering~~ ^{de} ~~de~~

...enschap verbeterd en verruimd moeten worden. Als men dus de mens soms als "geveer der natuur" aanduidt, moet daaraan worden toegevoegd, dat de natuur dikwels niet aan die wetten stoort en steeds vermaant: maak betere!

De praktijk ^{van het} ~~des~~ levens omvat echter veel meer dan ^{het} ~~de~~ wetenschappelijke ^(onderzoek der) natuur.

De verhouding van de natuurkundige ^(onderzoeker) tot de wereld is, ondanks het ^{van} ~~het~~ ^{huidelijke} ~~zinnelijke~~ waarneming. De wereld is ^{iets} ~~iets~~ ^{uiterlike} ~~uiterlike~~.

hem. De werkelijke mensen ^{grijpen} ~~pakken~~ in hun praktiese ^{werkzaamheid} ~~behandelen~~ de natuur aan, arbeiden haar, ~~en~~ maken haar tot een deel van zichzelf. Door de arbeid staan mens en natuur niet meer ^{als} ~~als~~ ^{afzonderlijk} ~~afzonderlijk~~, als twee vreemde werelden tegenover-

ander. In ^{deze} ~~dit~~ arbeidsproces ~~aktijk~~ veranderen de mensen de wereld in zulk mate, dat men de oorspronkelijke natuurstof nauweliks meer herkent, en veranderen daarbij tegelijk zichzelf. Zij scheppen zelf hun nieuwe wereld, hun menselijke maatschappij ingebed in ^{de} ~~het~~ tot technies apparaat ^{vormde} ~~omgezet~~ natuur.

Mens is de schepper van deze wereld. Welke zin kan daar de vraag hebben of men denken waarheid toekomt? Het voorwerp van zijn denken is dat, wat hij door ^{werkzaamheid} ~~belkzaamheid~~, waarbij ^{in de werkzaamheid van zijn hersenen} ~~zijn hersenvermogen~~, het denken is ^{afbe-} ~~afbe-~~ ^{volle ding} ~~ten volle~~ beheerst.

...gaat hier niet om de vraag van deelwaarheden in een deelgebied, waar het ^{resultaat} ~~gevolg~~ ze later bevestigt of ontkent; zoals de door Engels in zijn ^{van de} ~~de~~ meekrapverstof ^{van de} ~~de~~ juiste ^{van de} ~~de~~ toegepaste chemiese formules bewees. 1) Het gaat om de

conklusie: Dit bewees niet, zoals Engels meent, de waarheid van het materialis ^{over} ~~het~~ kantse "Ding op zichzelf" Het ^{op} ~~op~~ "Ding op zichzelf" bij kant berustte ^{filosofie de aards} ~~de~~ ^{van de} ~~de~~ oorsprong ^(willen) ~~der~~ zedelijke

... te verklaren. Dit "ding op zichzelf" ^(is dus) ~~is~~ niet door de chemiese indus- ^{maakt} ~~door~~ het histories ^{mijnd} ~~is~~ ~~ondertraven~~ en weerlegt ~~worden~~

...heid van het ding op zichzelf te ~~zijn~~, waarvoor hij dan andere
argumenten geeft. ^{filosofische}
Het gaat om de vraag of het denken bij machte is de echte, ^{diepste} ~~innerlijkste~~ waarheid
der wereld te bevatten. Dat de ^{filosoof} ~~wijze~~ in zijn studeerkamer, die
mits filosofiese begripsabstraksies hanteert, ^{die} welke wederom uit wetenschap-
pe begripsabstraksies ~~gevoerd zijn~~, ^{geformuleerd door de} die de zelf buiten het praktische leven
de wetenschap ^{zijn gevormd} ~~formuleerde~~ dat hij temidden van deze spookachtige wereld
felt, is maar al te begrijpelijk. Voor de ^{zelfs} ~~in~~ het praktische leven staande ~~mensen~~ ^{mensen}
vraag geen enkele zin hebben. De waarheid van het denken, zegt Marx,
is niet anders dan macht, heerschappij over de werkelijke wereld.
Daarin ligt natuurlijk tegelijk het tegenovergestelde besloten: het denken
om een waarheid te komen, waar de mens ^{door} ~~met~~ zijn hoofd de wereld niet beheerst.
- zoals Marx later in "Het kapitaal" uit ~~een~~ ^{een} zette, het produkt van zijn
denk ~~over~~ zijn hoofd ^{heen uit} ~~opgroeide~~ tot een macht, die hij niet beheerst, die
als waar en kapitaal ^{een} als zelfstandig maatschappelijk wezen ^{tegenover hem stelt} ~~tegenover hem~~
is, dat hem beheerst of ^{zelfs} ~~geheel~~ vernietigd, daar onderwerpt hij zijn denken ^{zich}
aan het geloof in ~~een~~ ^{een} mistiek hogere Wezen, daar twijfelt hij aan het vermogen
van zijn geest om de waarheid te ^{lezen kennen} ~~kennen~~. Zo ^{welke} ~~verme~~de zich gedurende vele eeuwen
boven de materialistische praktijk van het dagelijks leven, de mistiek van
het denken ontogankelijke hemelse waarheid. Erst ~~Eerst~~ ^{Erst} wanneer de maat-
schappij zich zover ontwikkeld heeft, dat de mens in staat is de maatschappelijke
betrekkingen te doorzien en geleerd heeft ze volledig te beheersen - d.w.z. in de
socialistische maatschappij, zal zijn denken ten volle met de wereld in overeen-
stemming zijn. Wanneer deze toestand ^{En nu} ~~noch~~ nog niet ^{werkelijkheid maar nog} ~~praktisch~~ ~~doch~~ ~~eerst~~ slechts teo-
retisch ^{doorricht} ~~kennis~~ is, als het wezen van maatschappelijke productie als grondslag
van het gehele leven en ^{daardoor} ~~daarom~~ de ^{van de toekomstige} ~~toekomstige~~ ontwikkeling aan de mensen
onafhankelijk wordt, als het ^{hoofd} ~~hoofd~~ ^{de wereld dus} ~~wereld~~ ^{werkelijk} - zij het eerst dan alleen
theoretisch - beheerst dan zal het denken de volle waarheid toekomen

het kapitalisme als historisch verschijning^{sel van}, zijn structuur door middel
de waarde en meerwaarde leer en zijn ontwikkelingstendenzen, door de prole-
se revolutie, ~~tot~~ naar het kommunisme. Met deze ~~leeringen~~^{leren} heeft Marx het
der mensen blijvend verrijkt; zij vormen ook de vaste kern van het marx-
Verdere ~~gevolgtrekkingen~~^{konsequenties} kunnen daarbij onder nieuwe verhoudingen aan den
reden. Door deze wetenschappelijke kern is het marxisme echter tegelijk
het is een nieuwe beschouwingwijze van verleden en toekomst, van zin
bel ~~des~~ levens^{van het}, van het wezen ~~der~~^{van de} wereld en ~~des~~^{van de} geestes; het betekent
geestelijke omwenteling, het is een nieuwe wereldbeschouwing. Als wereldbe-
ouwing is zij slechts werkelijk door de klasse, die ~~haar~~^{het} draagt, de arbei-
s, die ~~haar~~^{het} in zich opnemen, zien zich zelf als de klasse der toekomst, die,
etal, kracht en bewustzijn ~~toenemende~~, de produktie in handen nemen en door
~~omverwerping van~~^{revolutie over} het kapitalisme meester (over hun lot) zullen worden.
ts ~~op die wijze~~^{zo} is het marxisme als theorie der proletarische revolutie een
elijkheid, en tegelijk een levende kracht ^(alleen) in de hoofden en harten van het
lutionaire proletariaat.

Dit ~~betekent~~^{sluit in}, dat het niet een vaste, onveranderlike ~~discipline~~^{leer theorie} en geloof
kan zijn. De maatschappij ontwikkelt zich, het proletariaat ontwikkelt
en de wetenschap ontwikkelt zich. Nieuwe vormen en verschijningen^{sel} in het
talisme, in de politiek, ~~en~~ in de wetenschap traden op, welke Marx en Engels
konden voorzien of vermoeden. ~~De~~^{Maar} het door hen gesmede werktuig van onder-
vormt nog steeds het voortreffelijkste hulpmiddel om deze nieuwe verschijning^{sel}
te begrijpen en te verklaren. Het met het kapitalisme reusachtig ~~tegenomen~~^{gegronde}
etariaat staat tans ~~eerst~~^{pas} aan het begin van zijn revolutie en daardoor aan
marxistische ontwikkeling; het marxisme staat pas aan het begin van zijn
als levende kracht in het proletariaat. Zo is het marxisme zelf een levende
leer, die met het proletariaat, met de ~~opgaven~~^{taken} en doelstellingen^{lijsten} van de
tijd ~~toeneemt~~^{groot}.

1848 had haar niet de volle politieke heerschappij gebracht. Het kapitalisme ontwikkelde zich na 1850 krachtig in Frankrijk en Duitsland. In Pruisen ^{"Fortschrittspartei"} de ~~voortgangspartij~~ ^{grondwet} de strijd om de ~~verteenwoordiging~~ ^{waarvan de} aan, ~~welke~~ inner-
zwakte ~~zich~~ later bleek, toen de regering door middel van het militarisme ^{van de bourgeoisie naar} behoefte ~~de~~ burgerij aan een sterke nationale staat tegemoet kwam. Bewegingen
nationale eenheid beheersten de politiek in Midden-Europa. Overal, behalve
Engeland, waar zij de heerschappij reeds bezat, werkte en streed de opkomen-
^{bourgeoisie} burgerij tegen de feodaal-absolutistische verhoudingen.

De strijd van een nieuwe klasse om de macht in staat en maatschappij is al-
^{wat betreft} ~~maar~~ de geestelijke vorm, tegelijk een strijd om een nieuwe wereldbeschou-
ing. De oude machten kunnen slechts ^{overwonnen} ~~bestreden~~ worden, ^{als} ~~wanneer~~ die de massa's
~~tegen~~ ^{hen opstaan,} ~~verset~~, of in ieder geval ~~gehoorzaamheid~~ ^{aan veel meer volken.} bewijzen. Voor de ~~massa's~~
^{daarom} ~~was~~ het ~~destijds~~ nodig, deze massa's tot haar aanhang te maken en ~~haar~~
r de nieuwe burgerlijke maatschappij te winnen. ~~De oude landelijke en klein-~~
~~burgerlijke opvattingen moesten~~ ^{kleinburgerlijke opvattingen worden} ~~vernietigd~~ worden en door de nieuwe
burgerlijke wereldbeschouwing vervangen worden. Het kapitalisme zelf leverde
^{de} ~~het~~ middelen.

De natuurwetenschap vormt de geestelijke grondslag van het kapitalisme. Op
ontwikkeling van deze wetenschap berust de technische vooruitgang, ^{die} ~~welke~~ het
kapitalisme ^{voortwaarts drijft} ~~verder~~ brengt. Daardoor reeds ^{hoog} ~~dat~~ zij in aanzien bij de opkomen-
^{bourgeoisie} ~~burgerij~~. Doch daarnaast maakt de wetenschap haar geest vrij van de overge-
leverde leerstellingen, ^{die} ~~welke~~ de heerschappij ^{van de} der feodale klassen belichamen
t de resultaten van het natuuronderzoek ^{sprong} ~~ontstaat~~ een nieuwe wereldbeschouwing,
e de geest ^{van de bourgeoisie} ~~der~~ burgerij vervult en haar ^{de} geestelijke wapenen levert om tegen
e aanspraak ^{de} op heerschappij der oude machten in ^{opstand} ~~verzet~~ te komen. ^{En} ~~deze~~ nieuwe
ereldbeschouwing ^{de} ~~verbreidt~~ zich nu onder de massa's. ^{Bij} ~~te~~ de boerse dorpsökonomie
n bij het kleinburgerlike handwerk behoorde het overgeleverde kerk en bijbel-
geloof.

gang ~~zelve~~ toe. Daardoor worden zij ontvankelijk voor de propaganda van opvattingen.

Deze geestelijke strijd was in hoofdzaak een strijd tegen de godsdienst.

Godsdienstig geloof is de ideologie van vervlogen toestanden; het is de over-

traditie, ^{die} welke de massa in gehoorzaamheid ~~houdt aan~~ de oude machten ^{houdt}

dus overwonnen moet worden. De strijd tegen de godsdienst was een matat-

elike noodzaak. Daarin ligt tegelijk ^b opgesloten, dat hij, al naar de ver-

gen ~~een~~ verschillende vorm aan ^{moest} ~~moet~~ nemen. Waar de ^{bourgeoisie reeds} burgerij nog de volle

bezat, zoals in Engeland, was de strijd niet nodig en bewees zij aan de

leverde kerk alle eerbied. Slechts onder de kleinburgers en arbeiders

radikale stromingen daar aanhang. Waar de industrie en ^{bourgeoisie} burgerij in op-

waren, ^{Kuwan} trad deze voor een liberaal eties kristendom tegen ^{over orthodoxe} het rechtsin-

lettergeloof op. Waar de strijd tegen een nog machtige vorstelijke en adel

klasse zwaar was en de inspanning van alle krachten vereiste, moest de

we wereldbeschouwing zich tot het uiterste radicalisme verheffen en werd

tot burgerlik materialisme. Dit was ^{vooral} ~~beveel~~ het geval in Midden Europa;

geen toeval, dat ^{daar} vandaan de bekenste propagandageschriften van dit

alisme stammen (van Moleschot, Vogt, ~~en~~ Büchner) al vonden zij ook in ander ^{alle}

den weerklank. Naast deze radikale strijdschriften verscheen een ^{geweldige} grote

^{voor} verlichtingsliteratuur ter popularisering van de resultaten der natuur-

schap, alles wapenen in de strijd om de massa's der burgerij, ~~de~~ boeren en

arbeiders ^{veel} ~~in~~ de ^{traditie los te maken} overlevering te ^{hen} verlossen en ^{van de} ze tot aanhang der vooruit-

ende ^{bourgeoisie} burgerij te maken. De burgerlike intellektuëlen, de akademikus, de

ieur, ~~en~~ de arts waren de ijverigste woordvoerders in de ^{de verlichtings} ophelderingarbeid.

De wezenlike inhoud der natuurwetenschap was de ontdekking der natuurwetten.

De nauwkeurige studie der verschijnselen bleken er regelmatigheden, regelen

kracht, de wet van Kepler der planetenbeweging, de wet van Snellius der
breking, van Boyle der gasspanning. Daarop kwam tegen het einde der eeu
van Newton der ~~zwaartekracht~~, welke meer dan alle andere een grote in-
filosofisch in de op het wijsgerig denken der 18e en 19e eeuw heeft uitgeoefend. Terwijl deze
andere dikwels regelen waren, welke over het geheel, maar niet volstrekt
n, vond men in de wet der ~~zwaartekracht~~ ^{aantrekking} een werkelijke wet, die streng
n welke de bewegingen der wereldlichamen met al hun onregelmatigheden
ghehoorraanden hen ^{naar} (meten) kon. Daardoor heeft zich de opvatting
keld, dat alle verschijnselen in de natuur strenge, zonder uitzondering
de wetten beheerst worden. In de natuur heerst de oorzakelijkheid; de
ekracht is de oorzaak van het vallen, de ~~zwaartekracht~~ ^{aantrekking} is de oorzaak der
enbeweging. Alle verschijnselen ⁱⁿ zijn als werkingen door hun oorzaken
en bepaald, zonder ruimte voor ^{enigerlei} welke vrijheid, toeval of willekeur ~~een~~
ten.

De vaste ordening der natuur stelde de wetenschap tegenover de overgeleverde
dienst, waar een god als despoties heerser de wereld naar zijn willekeur
imen leidde, geluk en ongeluk naar eigen goeddunken verdeelde, zijn vij-
met de bliksem ~~slag~~ ^{prof}, besmettelijke ^{epidemiën} ziekten zond en wonderen deed. Wonderen
in tegenspraak met de strenge wetmatigheid van het natuurgebeuren; wonderen
onmogelijk en alle berichten daaromtrent in de bijbel zijn fabelen. De
rbeschouwing van de bijbel en der overgeleverde godsdienst behoort tot de
tieve produksiewijze der landhuishoudkunde, ^{van de voor de zelfvoorziening werken de landbouwers} welke de zelfvoorziening diende /
r de opperheerschappij van een ^{vervaardigd} in de verte onbeperkt heersende despoot.
tuurbeschouwing ^{van de} der opkomende ^{bourgeoisie} burgerij, met haar natuurwetten, welke de
hijningen ^{selen} beheersen, behoort tot de nieuwe ordening in staat en maatschappij,
eveneens in plaats van de willekeur van de despoot de heerschappij der
allen onvoorwaardelijk geldende wet getreden is.

de aarde in het middelpunt der wereld en in het ontstaan en vergaan der
~~de~~ ^{experiment} geloofde. Het wetenschappelijke ~~proeven~~ ^{toonde} aan, dat overal waar ~~de~~
~~de~~ schijnbaar verdwijnt (zoals bij het verbranden) overgang van materie in
^{overzichtbare} andere, gasvormige, toestand plaatsvindt; de weegschaal ~~gaf~~ ^{beveet} aan, dat het
gewicht daarbij niet verminderde, dus geen materie ~~vernietigd~~ ^{wordt} werd. Dit
bleef ~~taut~~ ^{materie} werd tot een nieuw beginsel veralgemeend: ~~niets~~ ^{kan} niet vernietigd
worden; zijn hoeveelheid blijft ~~zich~~ steeds gelijk, slechts de vormen en ver-
anderingen wisselen. Dat geldt voor elk der chemische elementen; hun atomen vormen
veranderlike bouwstenen van alle lichamen. Op deze wijze ~~weerstand~~ ^{zo} de
natuurwetenschap met zijn leer van de onvergankelijkheid der materie, ~~te~~ ^{van} de
onvergankelijkheid der natuur ^{tegen} het theologische dogma van de schepping der wereld 6000 jaar
voren. ~~In het strijdperk.~~

Materie is niet de enige bestendige ~~wezen~~ ^{de} die de wetenschap uit de wissel-
verschijningen afleidde. Sedert het midden der 19e eeuw kwam steeds belang-
rijker als hoofdstelling ~~het~~ ^{van de natuurkunde die} de volgende wet naar voren, ~~welke~~ ^{die} eerst als
kracht van kracht werd aangeduid, later echter, ~~als~~ ^{aan} de verschillende oude be-
grippen van het woord kracht door ~~juistere~~ ^{scherper} omschrijvingen ~~werd~~ ^{waren} onderscheiden,
het beginsel van het behoud ~~van~~ ^{naauwkeuriger} energie tot grondslag van de moderne natuur-
wetenschap werd. Ook daarin ~~trad~~ ^{kwam} een diepe ~~aan~~ ^{aan} de ordening der natuurverschijnselen
tevoorschyn; ~~in~~ ^{gebeurtenissen} alle ~~voervallen~~ ^{in de} ~~traden~~ ^{stevige} vormveranderingen der energie op, nu eens
als spanning of aantrekking, ~~dan~~ ^{prognose} elektrische energie; ~~de~~ ^{plaats:}
totale hoeveelheid verandert niet. Dit beginsel leidde tot een ~~in~~ ^{inzicht}
in het ontstaan der wereldlichamen, van de zon, ~~en~~ ^{van} de aarde, waartegen alle
opvattingen der ~~godgeleerdheid~~ ^{theologie zich} als kindergestamel ~~leek~~ ^{wordden}.

Nog ~~gewichtiger~~ belangrijker waren de resultaten der natuurvorsching over
de plaats van de mens. De Darwinistische afstammingsleer ~~toonde~~ ^{beveet} de ontwikkeling
van de mens uit de dierenwereld ~~aan~~, in volkomen tegenstelling tot alle ~~gods~~ ^{religieuze}
~~dienstige leringen~~ ^{leren}.